

Nekrológ helyett.

»Három nagy művésznők halt meg 1971-ben.« (Részlet Együd Árpád leveléből.)

A somogyi, művészetet szerető ember háláját akarom kifejezni *Gecsei Lídi néni, Bogárné Károly, Haklik Sándor bácsi* iránt. Nemcsak Balatonendréd, Zamárdi és Ádánd lett szegényebb egy-egy művészetben gazdag élettel, hanem egész Somogy is. Az év végi számbavételnek szomorú statisztikája ez a kép, s a sífofóki járásnak különösen az, hiszen mindhárman itt alkottak járásunkban.

Munkásságuk méltatására kevés most a szó, csak arra elégséges, hogy a fájdalom érzését halványan tükrözze mindnyájunkban, akik nemcsak szerettük művészetüket, de egyszerű emberi tulajdonságaikat sokra tartottuk; és meg kell mondani, sokat is tanultunk tőlük. Rájuk is érvényes az, amit a nagy művészekre szokás mondani: az igazi művész emberségben is példamutató.

Lídi néni már a századelőn, gyerekkorában megtanulta a nem somogyi eredetű csipkeverést, és később ő tette igazán magunkévá ezt a bonyolult technikával készült, csodálatos motívumvilágot. Akadnak ugyan követői a felnőttek körében Endréden, sőt unokája is folytatja a nagymama művészi mesterségét, de Lídi nénit nem lehet pótolni: az ő fantáziadús alkotó képessége és gazdag formafátása pótol-

hatatlan vesztesége, a jónéví endrédi csipkének, s egész megyénk művészetének.

A *Bognár testvérek* legértékesebb egyénisége tette le örökre a »bízókot« és a »cirklit«... A bognárszakában is kiváló mester tehetsége a faragás művészetében bontakozott ki, és érdemelte ki a »Népművészet mestere« kitüntetését. Különösen ornamenseket formáló kezének egyaránt engedelmeskedett a fá, a csont, a szaru, de leginkább a fát kedvelte. *Károly bácsi* finom érzékkel tudta összeegyeztetni a modernet a hagyományossal. Számtalan doboz, kulacs és egyéb használati eszköz őrzí keze munkájának művészi produkciót.

Járási harmadik tehetségének, *Haklik Sanyi bácsinak* képességei a Szatmár megyei pásztorévek után valójában nálunk bontakoztak ki. Talán ezek a körülmények magyarázzák sajátosan egyéni technikájának és formavilágának kialakulását. Sokáig pásztorodott még nálunk is, míg végül a juhász kampót fölcserélte a faragószerszámokkal, amelyek most végleg kihulltak kezéből.

Mindhárom hangját és alkotásait őrzí a magno-és filmszalagok, melyeket meg-hagyunk az utódok számára, hogy okulhassunk művészetükből.

E. A.

FÉNYFOLTOK VIBRÁLNAK

az arcán, erős, borotvaéles kést forgató kezén. A merev fa életre kel, népművészetté válik a penge biztos futása alatt. *Bognár Károly*, a népművészet mestere negyven éve őrzí, vési fába a faragóművészet formavilágát, változatos gazdagságát. Számtalan elismerő oklevél, a Kapolai-díj, s a népművészet mestere cím birtokosa. Jövőre hatvanéves lesz, de még most is fiatalos lendülettel, lelkesedéssel ül naponta munkájához.

— *Károly bácsi, hogyan került kapcsolatba a népművészettel?*

— Tulajdonképpen asztalosnak tanultam — kezdi a visszaemlékezést — ugyanakkor *családi hagyomány nálunk a kézügyesség*. Az ember akaratá ellenére mutatkozik meg a tehetség. Apám, mint parasztember, minden szabad idejét a tervezgetésnek, a manuális tevékenységnek szentelte. Arra mégsem tudnék magyarázatot adni, hogyan kezdtem el. Talán, amikor először nyomtak a kezembe egy gyufatartót, hogy figyelem jól meg a faragott ábrákat rajta, aztán próbáljam meg, tudnék-e én is hasonlótt faragni, talán akkor kezdődött ez a kapcsolat. Akkor még nem is tudtam, mi a népművészet. Amikor elkészültem a másolattal és megmutattam *Zákonyi Ferencnek*, nagyon megtetszett neki, biztatott.

Egyre több időt szenteltem a faragásnak. Később, amikor már sokfelé megismerték munkáimat, *teljesen átálltam* erre a pályára. De a háború közbeszólt, megszakadt a munkám.

— *Hogyan kezdte el ismét?*

— A felszabadulás után ösztököttestet kerestem, mindenáron meg kellett találnom, hiszen akkor már nem is tudtam volna mással foglalkozni, annyira lelkesedtem a faragásért. Nehezen, de mégis folytattam tovább a munkát. Később a HISZÖV tagja lettem, majd a Képzőművészeti Alap tiszteletbeli tagjává választott.

— *Mi készített akkoriban?*

— Képkereteket, fokosokat, kisbútorokat, csobolyókat, dobozokat, dohányzó készleteket, amelyek még most is az én nevemen szerepelnek. Nehéz idők jöttek. Gyakran előfordult, hogy a kezembe nyomtak egy-egy tárgyat, aztán évekig csak azt faragtam, nagyüzemben. Sokszor éreztem, hogy ez már nem is népművészet, s ez bántott a legjobban. Akkor értettem meg igazán az én feladatomat: megőrizni a régi hagyományokat, utódot nevelni. Ez nehéz dolog, elhiheti. Mert a baj ott kezdődik, hogy sokan azt nézik először, mennyit lehet keresni. Azt hiszem, a legelső mindenképpen a tudás, a tehetség. Szeretem az újítókat, hiszen én is azt vallom, hogy az újra kell törekedni... de annak is csak akkor lesz értéke, ha az a nép művészetének hagyományából táplálkozik.

— *Károly bácsi, mit szeretne még elérni?*

— *Először egészséget szeretnék*. Öt éve leszálékoltak, nyugdíjas lettem. Sokszor érzem, hogy többet kéne dolgoznom, de már fáradt vagyok, nehezebben megy a munka. Fáj az is, hogy nem sikerült utódot nevelnem. A fiam sem érdekli a faragás iránt. Most a fiatalabbakkal veszem föl a kapcsolatot, ha tudok, tanácsokat adok nekik.

AMIKOR ELBÜCSÜZUNK, itt, Zamárdiban, arról beszél, hogy ha még egyszer születne, a sok-sok nehézség ellenére is csak ezt a pályát vállalná. Soha nem felejttem el, amit mondott:

— Tudja, milyen nagyszerű az, amikor reggeltől estig, negyven éven keresztül egy élettelen anyagból, emberi érzést tükröző, élő tárgyat látok megszületni?

Kést tartó kezére gondolok, amint lelket vés a fába...

Mészáros István